

ДЖОАН ХАРИС ПЕСЕНТА НА ПЪТЯ

Превод от английски: Магдалена Куцарова, 2013

chitanka.info

Пет години след „Песента на реката“ аз пътувах до Того с „План Ю Кей“^[1]. Там научих всичко за трафикантите на деца, които склоняват доверчиви младежи към робство и проституция с обещание за богатство и щастлив живот. Тази история е една от многото, които натрупах, докато бях там.

Тук има толкова много богове. Богове на дъжда, богове на смъртта, богове на реките, богове на ветровете. Богове на царевицата, богове лечители, стари богове, нови богове, донесени тук от другаде и станали местни, пуснали корени в земята — те разпиляват сигнали, истории и песни накъдето ги отвее вятърът.

Един такъв бог е Големият северен път. От Ломе покрай чупката на Бенин до Дапаонг в далечните провинции той се точи като прашна река. Изворот му — град Ломе с горещите си влажни улици, пазарите си, елегантните си булеварди, плажа и придошлите човешки отломки, които сноват по крайбрежната улица, и ятата от мотопеди и велосипеди, които най-много се движат по нея. За разлика от реката, Големият северен път не пресъхва никога, даже по време на суша. Както и несметните му легенди и песни, пътешественици и техните истории.

Ето тук започва и тази приказка, накрай град Сокоде. Голямо и оживено селище на пет часа път северно от Ломе, заобиколено от помалки села като господарка от прислужници. Съществуването на всичките зависи от пътя, макар че много от жителите им никога не са стигали по-далеч от двайсетина мили на север или на юг. Хората често излизат на пътя и седят, гледат и чакат отстрани да видят какви отломки може да донесе: търговци с колела, мотопеди, камиони, жени на път за нивите да берат царевица или да секат дърва.

Сред зяпачите е и Малеки, момиче от близкото селище Касена. Шестнайсетгодишно, най-голямото от пет деца, то обича да седи в сянката на дърветата край ширналия се пред очите му път. Някога помалкият му брат Марселен е обичал да гледа следите от самолети в небето, а Жан-Батист е предпочитал камионите и е махал като луд, когато ги е виждал да минават, но Малеки просто гледа пътя в очакване да зърне признаци на живот. С течение на годините тя постепенно се е убедила, че пътят е нещо повече от пръст и камъни, че има сила,

характер. Вярва, че има и глас — понякога само далечно съскане, понякога много гласове, стройни като църковен хор.

И сутрин в пет часа, когато става, за да се залавя за работа, пътят вече я чака с тихо тананикане, загърнат в мъгла. Той може още да дреме, но Малеки го познава. Пътят е като крокодил: даже насън едното му око е отворено и той е готов да се нахвърли на всекиго, който е толкова глупав, че да не стои нащрек. Малеки е винаги нащрек.

Докато връзва саронга си, стяга здраво възела на хълбока си, слага препаската на гърдите си, върви боса през двора, налива вода от селския кладенец, носи я в колибата за миене, докато сече дърва за огъня и ги връзва, докато ги носи на главата си към дома, тя слуша песента на пътя, вижда се в коварната му, вероломна далечина и в прахоляка, който се вдига със слънцето и възвестява идването на посетители.

Тази сутрин пътят е почти смълчан. Над смокините кръжат няколко прилепа, жена с наръч съчки минава от отсрещната страна, в храсталака изшумолява нещо дребно — може би плъх. Малеки си мисли, че ако братята и бяха тук, днес щяха да излязат на лов. Щяха да подпалят сухите храсти откъм подветрената страна на селото и да чакат плъховете да напуснат тичешком горящата трева. В един плъх има много месо — по-жилаво е от пилешкото, но е вкусно — и те щяха да ги продават край пътя изтърбушени и нанизани на пръчки на хората, тръгнали към пазара.

Но братята на Малеки отдавна ги няма, както и много от децата. Днес вече никой не ходи на лов за плъхове, не стои край пътя до Сокоде и не маха на камионите. Никой не играе с нея на ампе^[2] в двора, не лежи с нея по гръб под дърветата и не се оглежда в търсене на следи от самолети.

Тя оставя насечените дърва на земята пред отворената врата на кухнята. Домът на Малеки представлява няколко колиби от пръстени тухли с покриви от вълнообразна ламарина, наредени около двор по средата. В двора има кокошарник, склад за царевица, ред ниски пейки за сядане, а в дъното — тенджерата. Майка ѝ използва тенджерата за варене на чукуту, бира от просо, която продава из селото, и за правене на соево сирене или царевична каша, които предлага на седмичния пазар в Сокоде.

Малеки обича да ходи на пазара. Там могат да се видят толкова много неща. Млади мъже на мотопеди, жени, които се возят отзад. Продавачи на маниока и пържени банани. Камиони с платформи, натоварени с дървени трупи. Вуду магьосници, които продават заклинания и амулети. Лавки за питки край пътя. Палачинки и фуфу, батати и банани, планини от просо, чушки и ориз. Платове във всякакви цветове, саронги и шалове, и дупати^[3]. Гердани от мъниста, бронзови обици, консерви с хариса^[4], гривни, грънци, шишета и кратуни, подправки и сол, нанизы от люти чушки, тенджери, метли, кошници, пластмасови кофи, ножове, кока-кола, машинно масло и сандали от плетена трева.

Повечето от тези неща не са по джоба на Малеки и семейството ѝ. Но на нея ѝ харесва да гледа, докато помага на майка си да приготвя царевичната каша на тяхната сергия, да стрива брашното между два камъка, после да го готви в дълбок тиган. Тук и песента на пътя се чува по-силно: песен за далечни места, за търговци и пътешественици, клюки и новини, за места, чиито имена тя знае само от карти, начертани с тебешир на черната дъска.

Пътят е виждал Малеки да ходи до пазарите и обратно всеки ден още откакто е проходила. Понякога тя върви сама, най-често с майка си, като крепи на главата си плетената кошница с царевица. Допреди две години Малеки ходеше на училище и пътят я гледаше как крачи в обратната посока, облечена в бяла блуза и бежова пола с вързопче книги в ръце. В онези дни песента му беше друга: пееше за математика, английски и география, за речници и футболни мачове, за музика и надежда. Но откакто братята ѝ напуснаха дома, Малеки вече не ходи на училище и не носи бежовата униформа. И песента на пътя пак е различна: сега пее за брак, за дом, за деца, които тичат из двора, за дълги дни на полето с царевица и за изоставени завинаги детски мечти...

Не че ѝ се искаше да напуска училище. Беше обещаваща ученичка. Умна почти колкото момче и почти толкова добра на футбол — даже вождът го отбеляза, макар и сърдито (той не одобрява футбола за момичета). Но с мъж, който отсъства по цяла година, и малки деца, за които трябва да се грижи — и трите болни от малария, едното няма и две години, — майката на Малеки се нуждае от помощ и макар да ѝ е

мъчно за дъщеря ѝ, тя знае, че с четене на книги никой не се е нахранил, нито е изорал и педя земя...

Пък и, мисли си майка ѝ, когато момчетата се върнат, ще има пари за всички, пари за дрехи, за лекарства, за храна — в Нигерия, казват, хората всеки ден ядат пиле и всички имат радио, мрежа против комари, шевна машина...

Тази песен чува майката. Приспивна песен за сбъднати мечти и тя ѝ напомня гласа на Аджале — Аджале със златната усмивка, — и макар че ѝ е мъчно за синовете, знае, че един ден и двамата ще си дойдат у дома и ще ѝ донесат обещаното богатство. Трудно е да изпратиш децата си — две малки момчета, още не навлезли в юношеството — в чужд град. Но трябва да се правят жертви, така ѝ каза Аджале. А и за тях ще се грижат много добре. Всеки ще си има колело, всеки ще си има мобилен телефон. Тук, в Того, такива скъпи неща изглеждат немислими, но в Нигерия е друго. В къщите има плочки по пода, баня, вода, електричество. Работодателите се държат любезно и с уважение, грижат се за децата като за свои. Даже на момичетата дават нови дрехи, бижута и грим. Аджале ѝ каза всичко това — Аджале със златния глас, — когато трафикантите дойдоха за пръв път.

Трафиканти. Такава жестока дума. Майката на Малеки предпочита да ги нарича ловци на човеци, като Исус и учениците му. Тяхната река е Големият северен път и всяка година те пътуват на север, както ловците на риба към местата за хвърляне на хайвер. Всяка година си тръгват с богат улов от момчета и момичета, много от тях на не повече от дванайсет или тринайсет като Марселен и Жан-Батист. Нощем ги прекарват през границата, като избягват полицейските патрули, защото никое от децата няма паспорт. Понякога ги превозват през реката със салове, направени от дърво и пластмасови бидони, овързани с въжета от бананови листа.

Майката на Малеки се пита дали в деня, когато синовете ѝ се върнат, ще може изобщо да ги познае. И двамата трябва вече да са станали големи мъже. При тази мисъл сърцето ѝ се свива от мъка. Замисля се и за дъщеря си Малеки — толкова умна, толкова млада, с вплетена в косите червена връв и с глас на златен ангел, — която още чака, след толкова много време. И след като свършат работата за деня и червеното слънце слезе от небето на запад, и по-малките деца заспят

на двойния сламеник в колибата, тя вижда как Малеки стои съвсем неподвижно край Големия северен път и фигурата ѝ се откроява на светлините от селските огньове, как тихо пее и се моли братята ѝ да се върнат.

Защото Малеки знае, че пътят е божество, опасно божество, което трябва да се умилюва. Понякога то взима жертва — изгубено дете или може би, ако извадят късмет, куче, което попада под колелата на някой камион. Но трафикантите взимат повече: миналата година четири деца, предишната година три. Затова Малеки пее: *Моля те, не им давай да дойдат тази година, дръж ги далеч от тук* — и самата тя не знае със сигурност дали се моли на Господа или на Аллах, или на самия Голям северен път, коварната и прашна змия, бога, който омайва и отвежда децата.

Нощем пътят изглежда по-жив от всякога: гъмжи от брътвежи и шушукания. Всички стари, познати звуци от селото по-нататък по пътеката — песни, барабани, играещи деца, боботене на радио или мобилен телефон от двора пред къщата на вожд, където мъжете пият чук и говорят по работа, — всички тези неща сега изглеждат толкова далечни, недостижими като самолетите, които понякога чертаят пътеки над главите им и оставят накъсаните си следи като драскотини от нокът по небето. Само пътят е истински, мисли си майката, пътят със своите песни, пълни със съблазън, заради които ние жертваме децата си в името на една красива лъжа, на сияйна мечта за по-добро.

Тя знае, че повечето никога няма да се върнат. Няма нужда песните да ѝ го казват. Ловците на човеци са хищници, които размахват блестящата стръв на спасението. Истината е, че те идват като харматана, брулещия вятър, който духа всяка година и оголва земята от влагата ѝ, и пълни устата с кисел червен прахоляк. Нищо не расте, докато духа харматанът, само мечтите на глупавите момчета и на още по-глупавите им майки, които ги изпращат с трафикантите — издокарани в дрехите си за църква за всеки случай, ако патрулите ги забележат и надушат отчаянието им, всяко с дебела буца студена царевична каша, грижливо загърната в бананово листо и вързана с парче червена връв — за късмет.

Парите сменят притежателя си — не много, по-малко от цената за чувал зърно, но бебето има нужда от мрежа против комари, а по-голямото дете — от лекарство, а и аз не продавам децата си, казва си

майката на Малеки, аз ги изпращам в Обетованата земя. Аджале ще се грижи за тях. Аджале, който всяка година донася вести от синовете ѝ и ѝ казва: *Може пък догодина да пратят картичка, писмо, даже снимка...*

Но все пак нещо вътре в нея се бунтува и тя отново се пита дали е постъпила правилно. И всяка година Аджале се усмихва и ѝ казва: *Довери ми се. Аз знам какво правя.* И макар да ѝ е много тежко от това, че го вижда само веднъж в годината, тя знае, че той си върши работата добре, че помага на децата по пътя, и ѝ е обещал да я вземе при себе си: *Един ден, много скоро — казва. — Само децата да пораснат. След четири, може би пет години, не повече.*

И майката на Малеки му вярва. Той се държи много добре с нея. Само че Малеки му няма доверие. Никога не му е вярвала. Но какво може да направи едно момиче сам-само? Не може да ги спре, тъй както не може да спре харматана с годишната му реколта от червен прах. *Какво мога да направя? — пита тя пътя. — Как мога да се преборя с тях?*

Тази нощ, докато стои сама край пътя, Малеки получава отговор. Луната свети високо в небето, но въпреки това пътят е още топъл — като животно — и мирише на прах и бензин, и на потта на множеството боси крака, които всеки ден го тъпчат. И може би пътят отвръща на молитвата ѝ, а може би друг бог я е чул, но сега нощта разказва друга история, само за Малеки: пее песен за самота, за тъга и предателство. Пее за болни деца, оставени да умрат сами край пътя към Нигерия, за момичета, продадени като проститутки, за разбити надежди и жестокост, и болести, и глад, и СПИН. Пее за разочарование и за две момчета с изрязани на бузите белези на Касена, целите в кисел червен прах, тръгнали към дома по Големия северен път. Момчетата са без пукната пара, гладни и болни след двете дълги години в Нигерия, прекарани в работа на полето по четиринайсет часа на ден, след като са ги продали за цената на едно колело. *Но още живи — мисли си Малеки, — още живи и на път към къщи;* и туптящият ритъм на тази нова песен се слива с туптенето на сърцето ѝ, и както стои край пътя недалеч от Касена, краката ѝ започват да пристъпят в праха и тялото ѝ започва да се накланя и да се полюшва, и в този миг тя ги чува всичките, всичките онези изчезнали деца, всичките, слели гласове с гласа на пътя в песен, която няма да остане нечува.

И тогава тя разбира какво да направи, за да се пребори с ловците на човеци. Не е много, но е някакво начало, то е семето, от което израства дърво, дървото, което става гора, гората, която спира вятъра и може да спре даже харматана...

Не днес. Не тази година. Но може би ще доживее деня...

Ето това ще си заслужава да се види.

Същата нощ, докато върви покрай огньовете на път към къщи, докато минава покрай колибата на вожда, покрай царевичното поле, покрай редиците тантурести кокошарници, докато мие лицето си на водната помпа, докато пие от издълбаната кратуна и яде студената царевична каша, която майка ѝ е оставила за нея на масата, докато изважда старата си училищна униформа, бялата блуза и бежовата пола, и износените стари футболни обувки, които още не са ѝ омалели, докато ляга на дюшека си и се вслушва в звуците на нощта, Малеки мисли за други пътища, за пътеките, които трябва да проправим сами за себе си.

Утре, мисли си тя, ще бъде друго. Утре вместо да гледа пътя, вместо да отива на пазара, тя ще тръгне към училище, облечена в бежовата си униформа, и ще размахва хванатите за връзките обувки в такт с песента, която само тя чува. Може би майка ѝ ще се опита да я спре, но не с всички сили. А когато братята ѝ най-после се завърнат у дома, Малеки ще им каже: *Защо заминахте? Обетованата земя е била винаги тук. Вътре в мен. Вътре във вас.* И може би с времето ще ги накара да чуят тази песен, която тя чува толкова ясно, и може би децата им също ще я чуят и ще разберат, когато Малеки им каже: *Ако пътят не те отведе накъдето искаш, тогава трябва да проправиш свой път...*

Тук, в земята на Того, има толкова много богове. Богове на реките, богове на пътищата, може би всичките фалшиви. Но истинската сила се крие в човешкото сърце, в неговата смелост, в неговата издръжливост. И за това се пее в песента на пътя, която чрез гласовете на децата продължава да звучи и с всеки ден да отеква по-силно, да пуска корени дълбоко в земята и да разпилява своите семена на промяната, накъдето ги отвее вятърът.

[1] *Plan UK* — британското поделение на международната организация „План Интернешънъл“, която се занимава със защита на

правата и подобряване качеството на живот на децата в 50 страни по света. — Бел.прев. ↑

[2] Детска игра от Гана, в която играчът след подскачане трябва да допре с ляв крак десния крак на противника, или с десен крак — левия. — Бел.прев. ↑

[3] Дупата — дълъг шал с различни предназначения, често се носи на главата и раменете. — Бел.прев. ↑

[4] Лют сос от чушки. — Бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.